

ዳኞች፡- ሐገሥ ወልደ

ተሻገር ገ/ስላሴ

ብርሀኑ አመነው

አልማው ወሌ

ዓሊ መሐመድ

አመልካች፡- ሻለቃ አሰፋ አየለ ደምሴ ጠበቃ አቶ ግርማ አይታገድ

ተጠሪ፡- ፍቃዱ ሙሉኔታ - አልቀረበም

መዝገቡ የተቀጠረው ለምርመራ ሲሆን መርምረን ፍርድ ሰጥተናል።

ፍ ር ድ

ይህ የሰበር ጉዳይ አንድ ተለይቶ የታወቀ ንብረት ተወስዶብኛል ይመለስልኝ በሚል በሁከት ይወገድልኝ ስም ክስ በቀረበ ጊዜ ለዚህ ዓይነቱ ክስ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149(2) የተመለከተው የይርጋ ጊዜ ተፈጻሚነት አለው ወይስ የለውም? የሚለውን አክራሪ ነጥብ ለይቶ ለመወሰን ልንከተል የሚገባውን አተረጓጎም የሚመለከት ነው።

ለዚህ የሰበር ጉዳይ መነሻ የሆነው የአሁን አመልካች በተጠሪ ላይ በአዲስ አበባ ከተማ መጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት ሰኔ 22 ቀን 1991 ዓ.ም ያቀረቡት ክስ ሲሆን ይዘቱም ባጭሩ በወረዳ 17 ቀበሌ 20 ክልል ውስጥ በካርታ ቁጥር 23803 የተሰጠኝን ስፋቱ 250 ካ.ሜትር የሆነውን ቦታ ከእነ ጅምር ቤቱ በመያዝ አለቅም ስላለ ለቆ እንዲያስረክብኝ የሚል ነው።

የአሁን ተጠሪም በተከላከሉ ክርክር ያስነሳውን ንብረት ከያዘኩበት ጊዜ ጀምሮ ከላኝ ቦታው ተወሰደብኝ በማለት ክስ እስካቀረቡበት ድረስ ያለው ጊዜ ሲሰላ 13 ዓመት ያለፈው ስለሆነ በይርጋ ቀሪ ነው።

ቦታውን ተረክበው ግንባታ ባለማከናወናቸው በመንግስት መመሪያ ከተወሰደባቸው መንግስትን እንጂ እኔን አይጠይቁም ቦታውን በክፍሉ ቀበሌ አመልክቼ በ1978 ዓ.ም ተሰጥቶኝ ከዚሁ ጊዜ ጀምሮ የንግድ ፈቃድ አውጥቼ በይዘታ ሥር አድርጊያለሁ በማለት የመጀመሪያ ደረጃ መቃወሚያና የፍሬ ነገር ክርክር መልስ አቅርበዋል።

ክሱ የቀረበለት ፍ/ቤት በግራ ቀኝ መካከል የቀረበውን የሰነድና የሰው ማስረጃ ከተመለከተ በኋላ ክርክር ያስነሳውን ቦታ የአሁን ተጠሪ ከመቼ ጊዜ ጀምሮ ያዘት የሚለውን ነጥብ በሚመለከት የተጠሪ ማስረጃዎች ከአመልካቹ በተሻለ ሚዛን በሚደፉ መልኩ አረጋግጠዋል። ከዚህ በተጠሪ ይዘታ ሥር ንብረቱ ከተገኘበት ጊዜ ጀምሮ ያለው (ከ1978-1991) ዓ.ም ያለው ጊዜ ሲታሰብ ከ2 ዓመት

በላይ ስለሚሆነው በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149(2) መሠረት ክሱ በይርጋ ቀሪ ነው በማለት ወስኗል። ይህ ውሳኔ በየደረጃው ባሉት ፍ/ቤቶች በመፅናቱ ይህ የሰበር ጉዳይ ሊቀርብ ችሏል።

በሰበር ቅሬታቸውም ላይ ለይርጋ ጊዜ መነሻ ሆኖ የሚያዘው ጊዜ የትኛው ሊሆን ይገባል የሚለውን አስመልክቶ የፍሬ ነገር ዝርዝር ክርክር ካቀረቡ በኋላ የእኔ ክስ የሥራ-ነገር ጥያቄ በሚል አገላለፅ ይጥቀሱት እንጂ የባለቤትነት ጥያቄ ነው በማለት ሁከት ይወገድ በሚለው አይወድቅም ስለሆነም በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149 የተመለከተው ድንጋጌ ተፈፃሚነት የለውም የሚል ክርክር አቅርቦዋል።

ተጠሪም በጊዜው የሁከት ይወገድልኝ አቤቱታ ለመመልከት ሥልጣን ለነበረው ፍ/ቤት ክሱን ማቅረባቸው ክሳቸው የሁከት ይወገድልኝ የሚል እንደነበረ በእራሱ አስረጂ ነው እንዲሁም ክሱ የመፋለም ሳይሆን የይዞታ ስለመሆኑ ብር 2000.00(ሁለት ሺህ) መገመታቸው ክሳቸው በሁከት ይወገድልኝ ላይ የተመሠረተ መሆኑን ያመለክታል በማለት ለተያዘው አከራካሪ ጉዳይ አግባብነት ያለውን መልስ ሰጥቷል።

የጉዳዩ አመጣጥ ባጭሩ ከላይ የተመለከተው ሲሆን፤ እኛም ጉዳዩን እንደሚከተለው መርምረናል።

የአመልካች የክስ ምክንያት ተለይቶ የታወቀ ንብረት ተወስዶብኛል፤ ይመለስልኝ የሚል እንደመሆኑ የክሱ አቀራረብ ሥርዓት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 226(3) እንደተመለከተው ትክክለኛ ዋጋው ተገምቶ ነገሩን አይቶ ለመወሰን የሥራ ነገር ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት ተገቢውን የዳኝነት ገንዘብ ተከፍሎበት ሊቀርብ እንደሚገባ አመለካች ነው። በዚህ መሠረት መቅረብ ሲገባው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 1149(1) ሁከት የተነሣበት ሰው ሁከት እንዲወገድለት መጠየቅ ይችላል ከሚለው የህግ አነጋገር “ሁከት ይወገድልኝ” የሚለውን ለይቶ በገንዘብ ሊገመት እንደማይቻል ተደርጎ መቅረቡን ያሳያል።

ይሁን እንጂ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149(1) ላይ ሁከት የተፈጠረበት ሰው ሁከት እንዲወገድለት፤ ይዞታው የተወሰደበት ሰው የተወሰደበት ነገር እንዲመለስለት ሁለቱንም ዓይነት ሁኔታዎች ለይይቶ የደነገገ በመሆኑ የተወሰደን ነገር ለማስመለስ በሚል ዳኝነት ለመጠየቅ በተፈለገ ጊዜ ከላይ በተመለከተው በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ቁ 16፣ 226(3) መሠረት ትክክለኛ ዋጋው ተገምቶ ተገቢው ዳኝነት ተከፍሎበት የሥራ ነገር ሥልጣን ላለው ፍ/ቤት የሚቀርብ እንጂ የተፈጠረ ሁከት እንዲወገድ (“cessation of interference”) እንደሆነ ተቆጥሮ በገንዘብ የማይገመቱ አቤቱታዎች በሚቀርቡበት ሁኔታ ሊስተናገድ የሚችል እንዳልነበር ተገንዝበናል።

ይህ ዓይነቱ በክስ አቀራረብ ረገድ የሚታየው ሥነ ሥርዓታዊ ግድፈት የሥራ ነገር ሥልጣን ባለው ፍ/ቤት ቀርቦ ጉዳዩ እንዳይታይ በማድረግ ብቻ ውጤቱ የተንፀባረቀ ሳይሆን በይርጋ ደንቦች አፈፃፀም ላይ ችግርን አስከትሏል።

ከክርክሩ ዓይነት አንፃር ጉዳዩ በሁከት ይወገድልኝ አቤቱታ ሥር ሊሸፈን የሚችል ባለመሆኑ ለዚህ ለተያዘው ክርክር በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149(2) የተቀመጠው የይርጋ ጊዜ አግባብነት የሌለው መሆኑ እየታወቀ የክሱን ይዘት ሳይሆን የክሱን አርዕስት ብቻ በመመልከት የሥር ፍ/ቤቶች ለጉዳዩ ተፈፃሚነት የሌለውን የይርጋ ዘመን ተፈፃሚ በማድረጋቸው የህግ ስህተት መፈፀማቸውን ተረድተናል።

በተጠሪ ክርክር ላይ እንደተገለጸው አከራካሪ የሆነው ንብረት በተጠሪ እጅ ከገባ 13 ዓመት አልፎታል የሚል ክርክር ስለቀረበ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1149(2) ተጠቅሶ ሁለት ዓመት አልፎታል ቢባልም ከ10 ዓመት (ከአስር ዓመት) በላይ ያለፈው መሆኑ ከተረጋገጠ በይርጋ ቀሪ መሆኑ ስለማይቀር የተለየ ለውጥ አያመጣም እንዳይባል የተወሰደ ንብረት ለማስመለስ እና የመፋለም መብትን ለማስከበር የሚቀርቡ ክሶች (petitory actions) በይርጋ ዘመን ቀሪ ሊሆን የማይገባበትን የህግ ትንታኔ በመስጠት ከዚህ ቀደም በዚህ የፌዴራል ሰበር ሰሚ ችሎት በሰበር መ/ቁ 43600 በሆነው ውሳኔ የተሰጠበት ስለሆነ በፍ/ብ/ሕ/ቁ 1677 እና 1845 መሠረት የተቀመጠው የ10 ዓመት የይርጋ ጊዜም ለዚህ ጉዳይ ተፈጻሚነት ያለው ሆኖ አይገኝም።

በሌላ በኩል የክሱ አቀራረብ ግድፈት በሥረ ነገር ሥልጣን ረገድ ያስከተለውን ሥነ-ሥርዓታዊ ስህተት በማየት የሥረ-ነገር ሥልጣን የማይታለፍ የመርህ ጉዳይ እንደመሆኑ በሥር ፍ/ቤት ከፍርድ በፊት በማናቸውም ጊዜ በየትኛውም ደረጃ ሊታረም ይገባል የሚለውን መሠረት በማድረግም ጉዳዩን ተመልክተናል።

ለዚህ ሰበር ጉዳይ መነሻ የሆነው ክስ በቀረበበት ዘመን በ1991 ዓ.ም የአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤቶች ይህንን መሰል የባለቤትነት ጉዳይ ተቀብለው ለማስተናገድ የሚያስችላቸው ስልጣን ያልነበራቸው መሆኑ ቢታወቅም፤ እንዲሁም ክርክሩ የተነሣው በሁለት ግለሰቦች መካከል እንደመሆኑ በአዋጅ ቁጥር 361/95 መሠረት ሥልጣን የሌላቸው ቢሆንም በክርክር ላይ የነበሩ ጉዳዮች በምን አኳኋን መስተናገድ እንደሚኖርባቸው በሚደነግገው የተሻሻለውን የአዲስ አበባ ከተማ አስተዳደር ቻርተር ለማሻሻል በወጣው በአዋጅ ቁጥር 408/1996 አንቀጽ 2(3) በአዋጅ ቁጥር 361/95 አንቀጽ 66 ሥር የሚከተለው አንቀጽ 10 ተጨምሯል ካለ በኋላ በአንቀጽ 10 ላይ በአዲስ አበባ ከተማ ነክ ጉዳዮች ፍ/ቤት በመታየት ላይ የነበሩና በአዋጅ ቁጥር 361/95 በከተማ ፍ/ቤት ዳኝነት ሥልጣን ሥር የማይወድቁ ጉዳዮች በአዲስ አበባ ከተማ ፍ/ቤት መታየታቸው ይቀጥላል በሚል ምላሽ ስለተሰጠው ይህም ጉዳይ ከላይ በዝርዝር እንደህጉ አነጋገር ሁከት ይወገድልኝ በሚል ሥር የማይወድቅ በመሆኑ ከጅምሩም ቢሆን በአዲስ አበባ ከተማ ነክ ፍ/ቤት ሥልጣን ሥር የሚወድቅ ባይሆንም ክርክሩ ሳይቋቋም በክርክር ላይ የሚገኝ እንደመሆኑ ከላይ በተመለከተው አዋጅ መሠረት አሁንም በተጀመረበት ፍ/ቤት የሚታይ ሆኖ አግኝተነዋል። ስለሆነም የሚከተለውን ውሳኔ ሰጥተናል።

ው ሳ ኔ

1. የአዲስ አበባ ከተማ የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በፍ/ብ/መ/ቁ 00257 በ3/2/2001 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ፣ ይግባኝ ሰሚው ፍ/ቤት በመ/ቁ 08247 በ15/7/2001 ዓ.ም የሰጠው ትዕዛዝ እና የከተማው ፍ/ቤት ሰበር ሰሚ ችሎት በፍ/መ/ቁ 09744 በ06/2/2002 ዓ.ም የሰጠው ውሳኔ በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 348(1) መሠረት ተሸሯል።
2. የአመልካች ክስ በይርጋ ዘመን ቀሪ ሊሆን የሚችል ባለመሆኑ የሥር የመጀመሪያ ደረጃ ፍ/ቤት በቀሪው ጉዳይ ላይ ጉዳዩን ተመልክቶ ተገቢውን ዳኝነት ይስጥበት በማለት በፍ/ብ/ሥ/ሥ/ሕ/ቁ 341 መሠረት መዝገቡን መልሰናል።

በዚህ ሰበር ደረጃ ግራ ቀኙ ባደረጉት ክርክር ወጭና ኪሣራ የየራሳቸውን ይቻሉ። መዝገቡ ተዘግቷል።

ራ/ታ

የማይነበብ የአምስት ዳኞች ፊርማ አለበት።